

SURADNJA ODGAJATELJA I STRUČNIH SURADNIKA U PLANIRANJU AKTIVNOSTI ZA DJECU S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Sarajevo, 2025.

1

Ismena Zornić, MA pedagogije i prof. pred. odgoja
Dragana Peka – Guska, prof. predškolskog odgoja

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

- Ideja inkluzivnog obrazovanja stavlja naglasak na dječja prava posebno na pravo obrazovanja pod istim uvjetima za svu djecu.
- Multikulturalnost treba naći svoje mjesto u svakom dijelu kurikuluma i na svakom nivou obrazovanja.
- U polazištima multikulturalne edukacije leži klica integracije i inkluzije.
- Jedno od ključnih pitanja bilo bi:
 - Što čini uspješnost inkluzije?

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

- Uspjeh inkluzivnog obrazovanja u najvećoj mjeri ovisi o različitim subjektima tog procesa koji su u svakodnevnoj interakciji (Kiš-Glavaš, 2000).
- Rano otkrivanje i rana intervencija kod djece s teškoćama predstavljaju imperativ kvalitetne brige/skrbi.

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

- Djeca s teškoćama uključuju se u predškolske odgojno-obrazovne ustanove uz potrebnu stručnu, didaktičko-metodičku i rehabilitacijsku potporu.
- Roditelji su partneri u procesu utvrđivanja teškoća te razmjenjujući sa stručnjacima sve relevantne informacije o djetetu pomažu u procesu.

ODGAJATELJ U INKLUZIVNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

- Rad u inkluzivnom okruženju od odgajatelja traži niz specifičnih stručnih znanja i promišljanja.
- Kompetencije za rad s djecom s teškoćama
- Odgajatelj koji se zna prilagoditi inkluzivnoj praksi, individualnim potrebama djeteta s teškoćom, koji nastoji cjeloživotno se usavršavati i graditi svoje znanje, važan je temelj i preduvjet uspješnog procesa inkluzije.
- Trebaju biti spremni na mijenjanje radnih uvjeta.

STRUČNI TIM U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI

Stručni
suradnici u
dječjem vrtiću:

- pedagog
- logoped
- psiholog
- stručnjak
edukacijsko-
rehabilitacijskog
profila

Sarajevo, 2025.

ZADACI ČLANOVA STRUČNOG TIMA

- **Pedagog** ima ključnu ulogu: procjena psihofizičkog stanja djeteta, izrada IPP-a, stalna suradnja s odgojiteljima i roditeljima te u razvijanju pozitivnog okruženja kako bi se sva djeca osvijestila i senzibilizirala o specifičnim potrebama djece s teškoćama (Zrilić, 2022).
- **Psiholog** prazi psihomotorni, kognitivni i socioemocionalni razvoj djeteta te kvalitetu adaptivnog ponašanja. Unutar inkluzivnog vrtića njegova zadaća je prepoznati samu teškoću, a potom raditi na emocionalno-psihološkom snaženju obitelji za kvalitetniju pomoć u odrastanju djeteta (Zrilić, 2022).
- **Logoped** je stručnjak educiran za procjenu, obuku i ispravljanje poteškoća u govoru, jeziku i komunikaciji. Bavi se tim zahtjevnim područjima razvijanjem individualiziranog plana tretmana koji se temelji na osobnim snagama, već postojećim vještinama te preciznim određivanjem željenih ishoda tretmana (R. Daniels i Stafford, 2003).

ZADACI ČLANOVA STRUČNOG TIMA

○ **Edukatori - rehabilitatori**

usmjereni su na prevenciju, prepoznavanje i ublažavanje poteškoća kod djece. Njihov zadatak uključuje identifikaciju specifičnih oblika podrške potrebnih djeci s teškoćama, rade sa djecom te pružaju podršku ostalim članovima tima, odgojiteljima i roditeljima.

SARADNJA STRUČNOG TIMA I ODGAJATELJA

- Partnerstvo unutar stručnog tima:
 - razvoj strategija podrške djeci s teškoćama,
 - saradnja s odgajateljima
 - saradnja sa ostalim članovima tima.
- Ključno je da se zajednički definišu ciljevi

Sarajevo, 2025.

SARADNJA STRUČNOG TIMA I ODGAJATELJA

- **Pretpostavke** uspješne saradnje:
 - **Uvjerenja** o djeci s teškoćama u razvoju i njihovim kapacitetima za učenje
 - **Komunikacija** među članovima tima

SARADNJA STRUČNOG TIMA I ODGAJATELJA

Različiti stavovi /
tipovi uvjerenja:

- Neinkluzivna
uvjerenja
- Uvjetno inkluziva
uvjerenja
- Inkluzivna
uvjerenja

SURADNJA STRUČNOG TIMA I ODGAJATELJA

Komunikacija i s njom povezane vještine su važni alati inkluzivne kulture.

Model uspješne komunikacije (Thomas Gordon) naglašava tehniku jezika prihvatanja sagovornika koja poručuje kako sugovornik može slobodno izraziti svoje mišljenje, osjećaje, misli i potrebe.

Model se sastoji od tri dijela:

1. Aktivno slušanje
2. Ja-poruke
3. Povratna informacija

VRSTE TIMOVA I KVALITETA SARADNJE

- S obzirom na raspodjelu uloga i suradnju kod navedenih stručnjaka, razlikujemo tri vrste tima (Jruiz, 2016):
 1. Multidisciplinarni tim
 2. Interdisciplinarni tim
 3. Transdisciplinarni tim

VRSTE TIMOVA I KVALITETA SARADNJE

○ Obilježja kvalitetnog tima:

- **Jasnoća** - jasno postavljeni cilj omogućava sudionicima da znaju što trebaju učiniti kako bi se cilj ostvario
- **Kriterij** - važno je postaviti jasne, kvalitetne i mjerljivo - opažajuće kriterije
- **Izazov** - cilj koji tim odredi pruža mogućnost svim članovima da pokažu svoje vještine
- **Posvećenost** - očituje u tome da svaki član tima radi svoje zadatke i odgovara za njihovu provedbu

Sarajevo, 2025.

RODITELJI KAO PARTNERI

- U planiranju, provedbi i vrednovanju individualnog kurikuluma (IPP-a)
- Stimulaciji dječjeg razvoja kroz obiteljski plan podrške
- Suradnja sa stručnjacima – konzultacije vezane uz rad s djetetom
- Aktivno participiranje u odgojno – obrazovnom procesu (izrada osobne knjige djeteta, pomoć u formiranju centra osame, sudjelovanje u projektnom radu skupine).

Sarajevo, 2025.

UKLJUČIVANJE DJECE S TEŠKOĆAMA

- Uključivanju djece s teškoćama u predškolske ustanove mora prethoditi pažljiva i sistematična priprema (Heekin, Mengel, 1997), koja uključuje informiranje roditelja, sastav djece u skupini te pripremanje odgojitelja i ostalih subjekata koji sudjeluju u odgojno – obrazovnom procesu.
- Planiranje podrške kreće od samog upisa djeteta u ustanovu (za pojedine vrste teškoća dogovaraju se planovi prijelaza iz obiteljskog okruženja u vrtić)-gdje se ostvaruje suradnja svih sudionika procesa (odgojitelja, roditelja i planiranog pomagača).
- Planiranje podrške (prijelaza) ovisi o vrsti i stupnju djetetove teškoće, a oslanja se na njegove jake strane, koje saznajemo iz neformalnog razgovora s roditeljem (obiteljski uvjeti, resursi podrške).

STRUČNI TIM

- Nakon što roditelji potpišu suglasnost, stručni tim vrši opservaciju.
- Čine ga: psiholog, logoped i defektolog (edukator – rehabilitator).
- Daju sugestije za izradu individualnog prilagođenog programa (IPP-a)
- Savjetuju roditelje za dalje korake.

KREIRANJE IPP-A

- Odgoj i obrazovanje djece se provodi kroz izradu, realizaciju i evaluaciju Individualnih prilagođenih programa (IPP), individualiziranih edukacijskih programa (IEP) i drugim primjerenih oblika pomoći djeci u PU.
- IPP-om određuju se svi bitni elementi trenutnog razvojnog statusa djeteta (intelektualni, emocionalni, socijalni i zdravstveni).
- IPP-om se preciziraju ciljevi koje dijete treba postići tijekom postavljenog razdoblja.

0-3

Četvrtak, 8. augusta 2019.

SLUŽBENE NOVINE
KANTONA SARAJEVO

Broj 32 – Strana 157

Vodič

za procjenu i izradu
individualnih razvojnih programa
za djecu od rođenja do treće godine

Procjena zasnovana na kurikulumu za rad sa djecom od rođenja do treće godine

Dr. sci. Nirvana Pištoljević
Mr. sci. Stanislava Majušević

Vodič

za procjenu i izradu
individualnih razvojnih programa
za djecu od treće do šeste godine

Procjena zasnovana na kurikulumu za rad sa djecom od treće do šeste godine

Dr. sci. Nirvana Pištoljević
Mr. sci. Stanislava Majušević

3-6

Sarajevo, 2025

Ustanova

Školska godina

Početak i trajanje primjene programa:

Ime i prezime djeteta:

Datum rođenja:

Odgojna grupa:

OBLAST	DUGOROČNI	KORACI/AKTIVNOSTI	STRATEGIJE	PROCEDURE	REALIZATORI	UČESTALOST I
--------	-----------	-------------------	------------	-----------	-------------	--------------

	CILJ		PODRŠKE (prilagođavanja metoda, sredstava, oblika, postupaka, zahtjeva)	ZA EVALUACIJU		TRAJANJE
Zdravlje i tjelesni razvoj						
Zdravlje i tjelesni razvoj						
Svijet oko nas						
Ličnost djeteta i interakcija						
Ličnost djeteta i interakcija						
Briga o sebi		1.				

Obrazac 4 – IPP1

Ime i prezime djeteta/učenika:

PLANIRANE MJERE OTKLANJANJA FIZIČKIH I KOMUNIKACIJSKIH PREPREKA
(INDIVIDUALIZOVANI NAČIN RADA) U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI/ŠKOLI

Procjena potreba za podrškom			
Mjere/vrsta podrške	Potrebne mjere/vrste podrške (za koje aktivnosti, odnosno predmete/oblasti)	Kratak opis mjere/vrste podrške i svrha tj. cilj pružanja podrške	Evaluacija (kad, ishodi)
Prilagođavanje metoda, materijala i učila (mjere individualizacije)			
Prilagođavanje prostora/uslova u kojima se aktivnosti odnosno učenje odvija (npr. Otklanjanje fizičkih barijera, specifična organizacija i raspored aktivnosti i sl.)			
Izmjena sadržaja aktivnosti i cilja u odgojnoj grupi, odnosno sadržaja učenja i standarda postignuća obrazovanja			
Ostale mjere podrške (ukoliko ih ima, navesti)			

Datum izrade IPP1/IEP: Datum sljedećeg sastanka za reviziju/evaluaciju IPP1/IEP:

Članovi IPP 1/IEP tima (potpisi): članovi stručnog tima ustanove: _____
roditelj/staratelj _____
nastavnik/odgajatelj/asistent u nastavi _____
Koordinator/odgovorna osoba za realizaciju IPP1/IEP (potpis): _____

IPP

Obrazac 4 – IPP1

Ime i prezime djeteta/učenika: _____

PLANIRANE MJERE OTKLANJANJA FIZIČKIH I KOMUNIKACIJSKIH PREPREKA (INDIVIDUALIZOVANI NAČIN RADA) U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI/ŠKOLI

Procjena potreba za podrškom			
Mjere/vrsta podrške	Potrebne mjere/vrste podrške (za koje aktivnosti, odnosno predmete/oblasti)	Kratak opis mjere/vrste podrške i svrha tj. cilj pružanja podrške	Evaluacija (kad, ishodi)
Prilagođavanje metoda, materijala i učila (mjere individualizacije)			
Prilagođavanje prostora/uslova u kojima se aktivnosti odnosno učenje odvija (npr. Otklanjanje fizičkih barijera, specifična organizacija i raspored aktivnosti i sl.)			
Izmjena sadržaja aktivnosti i cilja u odgojnoj grupi, odnosno sadržaja učenja i standarda postignuća obrazovanja			
Ostale mjere podrške (ukoliko ih ima, navesti)			

Datum izrade IPP1/IEP: _____

Datum sljedećeg sastanka za reviziju/evaluaciju IPP1/IEP: _____

Članovi IPP 1/IEP tima (potpis): članovi stručnog tima ustanove _____

roditelj/staratelj _____

nastavnik/odgajatelj/asistent u nastavi _____

Koordinator/odgovorna osoba za realizaciju IPP1/IEP (potpis): _____

Obrazac 4 – IPP1

Ime i prezime djeteta/učenika: _____

PLANIRANE MJERE OTKLANJANJA FIZIČKIH I KOMUNIKACIJSKIH PREPREKA (INDIVIDUALIZOVANI NAČIN RADA) U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI/ŠKOLI

Procjena potreba za podrškom			
Mjere/vrsta podrške	Potrebne mjere/vrste podrške (za koje aktivnosti, odnosno predmete/oblasti)	Kratak opis mjere/vrste podrške i svrha tj. cilj pružanja podrške	Evaluacija (kad, ishodi)
Prilagođavanje metoda, materijala i učila (mjere individualizacije)			
Prilagođavanje prostora/uslova u kojima se aktivnosti odnosno učenje odvija (npr. Otklanjanje fizičkih barijera, specifična organizacija i raspored aktivnosti i sl.)			
Izmjena sadržaja aktivnosti i cilja u odgojnoj grupi, odnosno sadržaja učenja i standarda postignuća obrazovanja			
Ostale mjere podrške (ukoliko ih ima, navesti)			

Datum izrade IPP1/IEP: _____

Datum sljedećeg sastanka za reviziju/evaluaciju IPP1/IEP: _____

PRIKAZ SLUČAJA (DJEVOJČICA N. N. 5 G., PSA)

- TIMSKA OPSERVACIJA (pri upisu) – određivanje specifičnih odgojno-obrazovnih potreba djevojčice, didaktičko metodičke i organizacijske podrške (asistent).
- PRIPREMA ODGOJITELJA (specifičnosti, razvojne mogućnosti, potrebne prilagodbe prostora - vizualizacija)
- PLAN SURADNJE I RAZVOJ PARTNERSKOG ODNOSA S RODITELJIMA:
- Sastanak s asistentom i roditeljima (program rada asistenta) - upoznavanje s bitnim zadaćama u radu
- Dogovor o obliku podrške (opservacija okvirno 40 dana) i programu uključivanja asistenta u skupinu
- Formiranje Tima za podršku - višekratni zajednički susreti vezano uz organiziranje prijelaza, prilagodbu i inicijalnu procjenu te izradu individualnog prilagođenog programa (IPP-a).
- Priprema roditelja druge djece kroz radionicu (rad na stavovima i moralnim vrijednostima kod djece)
- Praćenje i opservacija svih nositelja procesa (u periodu praćenja djeteta),
- Stručni suradnici: edukacijski rehabilitator, psiholog, logoped
- Asistent
- Roditelji
- Liste praćenja ponašanja i uključenosti u aktivnosti (odgojitelji)

POREMEĆAJ IZ SPEKTRA AUTIZMA (PSA)

- CILJEVI RANE INTERVENCIJE (individualizirani pristup):
- Poticanje socijalizacije
- Poticanje komunikacije
- Poticanje razvoja govora i jezika
- Poticanje simboličke igre i brige o sebi
- Učenje primjerene interakcije s vršnjacima i odraslima
- Rješavanje senzornih i/ili motoričkih problema
- Smanjivanje ili otklanjanje problema ponašanja (stereotipija, rigiditeta)

Sarajevo, 2025.

RAZVOJNI PROFIL - JAKE STRANE

- **Govor i komunikacija** - Dijete reagira na svoje ime. Koristi pojedine riječi funkcionalno. Koristi geste i pokazivanje za komunikaciju. Razumije i izvodi jednostavne vokalne izraze i naloge. Može imitirati izraze i rečenice od dvije do četiri riječi. Dijete može reći svoje ime i koliko ima godina. Poznaje i imenuje većinu pojmova, rječničko znanje oskudnije za dob.
- **Socijalno-emocionalni razvoj** - Ostvaruje kontakt očima. Reagira na svoje ime. Spontano se mazi i ostvaruje bliskost s drugima. Uključuje se u interakciju s poznatom osobom. Igra je svrsishodna uz pravilnu upotrebu igračaka. Svrsishodno upotrebljava predmete u igri. Zanimaju je interaktivne igre – Ringe, ringe jaja i sl. ali se ne uključuje. Igra se pretežno samostalno, paralelno s vršnjacima. Zna reći koliko ima godina. Nema izraženih problema u ponašanju.
- **Kognitivni razvoj** - Usvojena imitacija predmeta i pokreta. Usvojena funkcija predmeta/konkretnih predmeta u svakodnevnoj upotrebi. Prisutan interes za istraživanje i okolinu. Prepoznaje i identificira dijelove tijela. Može sortirati predmete po boji i obliku. Pažnja je kratkotrajna i distraktibilna.
- **Motorički razvoj** - je uredan. Hod je stabilan i uredan. Mišićna snaga i refleksi su uredni. Samostalno se penje i silazi niz stepenice. Samostalno se penjanje i spušta na toboganu. Samostalno prelazi prepreke koje razvijaju određene oblike kretanja: hodanje, trčanje, skakanje i dr. Ubacuje sitne perle u bocu s uskim grlom. Može ubacivati predmete u posudu uz korištenje pincet hvata (dva prsta- palac i kažiprst). Pretežno se koristi desnom rukom (grafo-motoričke sposobnosti nezrelije). Aktivno se igra i koristi igračke.
- **Samostalnost i briga o sebi** - Samostalno pije iz čaše bez prosipanja. Pokazuje samostalnost pri obrocima te može jesti koristeći kašiku ili viljušku. Uz vokalno navođenje pere ruke i briše peškirom. Djelomično sama skida i izuva cipele. Samostalno oblačenje nekih dijelova odjeće, često potrebna pomoć kod oblačenja gornjih dijelova odjeće. Samostalno koristi WC i kontrolira mokrenje. Zna da se svuče.

CILJEVI:

- ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ – N.N. će poboljšati vještine izuvanja i obuvanja cipela (čizmi) na čičak, oblačenja i svlačenja jakne (skidanje s vješalice, svlačenje otkopčane jakne), svlačenja majice; vještine pospremanja stola, pranja ruku, umivanja i brisanja nosa (slijeđenje potrebnih koraka)
- LIČNOST DJETETA I INTERAKCIJA – N.N. će poboljšati vještine odgovaranja na interakciju, vještine pozdravljanja, imitiranje vršnjaka i kontakt očima kroz igre u vrtiću i pruženu podršku.
- GOVOR, JEZIK I KOMUNIKACIJA - poboljšat će vještine obraćanja pažnje na drugu djecu (gledanje i slušanje) i vještine slijeđenja uputa (koje su dane grupi djece).
- SVIJET OKO NAS - N.N. će poboljšati vještine primjerenog igranja igračkama, interaktivnog igranja i igranja socijalnih uloga s drugom djecom (liječnika, dodavanje lopte, kuhanje).
- UMJETNOST I KULTURA – poboljšat će vještine ponavljanja ritma, melodije i teksta jednostavnijih pjesmica (sviranje instrumenata – klavir, gitara i udaraljke.)

ISHODI:

- N.N. će samostalno izuti i obuti cipele i papuče (na čičak); samostalno će uzimati jaknu s vješalice; samostalno će ugurati ruke u rukave jakne; samostalno će skinuti jaknu (bez otkopčavanja gumbi ili korištenja patent zatvarača); samostalno će svući majicu; samostalno će odnijeti tanjur i žlicu na kolica s hranom; samostalno će prati ruke, umiti i obrisati lice te samostalno, po potrebi ispuhati nos.
- pozdravljat će vršnjake uz indirektnu podršku; imitirat će jednostavne pokrete vršnjaka; započinjat će i održavati kontakt očima za vrijeme interakcije s odraslim.
- N.N. će se okretati prema djeci koja govore, gledati ih ili slušati reakcije; slijedit će upute koje su dane grupi djece.
- N.N. će se primjereno igrati s najmanje 1 igračkom uz povremenu podršku, oko 10 min.; primat će igračke od druge djece i s njima se primjereno igrati; pretvarat će se da je neki drugi lik ili da izvodi neke aktivnosti (najmanje 2 lika ili aktivnosti).
- Ponavljat će zadani ritam, melodiju i tekst jednostavnijih pjesmica.

PLANIRANA DIDAKTIČKO-METODIČKA I ORGANIZACIJSKA PODRŠKA

- Izbjegavati senzornu preplavljenost (ometajući podražaji)
- Osigurati dosljednost i rutinu (vizualni raspored ili verbalni nalog, najava tranzicija, ponavljanje koraka rutine)
- Osigurati vizualno-okolinsku podršku za razvoj samostalnosti (slike, grafičke simbole – koraci aktivnosti)
- Centre aktivnosti vizualno grafički istaknuti i označiti
- Osigurati kutić osame (mirno i tiho mjesto) / kutić za individualni rad
- Provoditi tjelesne aktivnosti u manjoj grupi (suradnička uloga vršnjaka)
- Osobno usmjerena podrška (asistent) - potiče igru i komunikaciju između N.N. i vršnjaka, uči je socijalnim vještinama (adekvatnom pristupanju djeci u igri, uključivanju u igru, izlasku iz igre, čekanju na red i sl.), instruiira vršnjake kako se obraćati djetetu – verbalno, fizički, kako preusmjeravati njena nepoželjna ponašanja i sl.).

VRŠNJAČKI VOĐENA INTERVENCIJA

Ciljevi vršnjački vođene intervencije su:

- povećati frekvenciju interakcija djece s PSA i vršnjaka
- proširiti socijalno iniciranje od strane vršnjaka s djecom s PSA u okviru različitih aktivnosti
- smanjiti podršku odraslih
- poticati pozitivne prirodne interakcije između vršnjaka tipičnog razvoja i djece s PSA.

Rezultati:

- povećanje učestalosti socijalnih interakcija s vršnjacima
- smanjenje iniciranja interakcija s asistenticom
- povećanje vremena usmjerenosti pogleda prema vršnjacima
- povećanje pozitivnog odgovora na interakciju iniciranu od strane vršnjaka
- produžavanje vremena provedenog u interakciji s vršnjacima
- Rezultati kvalitativnog dijela istraživanja pokazuju korištenje naučenih vještina te povećanje interesa za vršnjake.

PLANIRANE AKTIVNOSTI I POTICAJI

ODGOJITELJI

- Jutarnji krug (pozdrav, priče, pjesmice, dramatizacije)
- Igre po centrima (konstruktivne aktivnosti, aktivnosti nizanja, likovne aktivnosti)
- Simboličke igre i motoričke aktivnosti (s vršnjacima u podršci)
- Aktivnosti na vanjskom prostoru (penjalice, tobogan, tricikli, lopte, igre s pjevanjem)

RODITELJI

- Poticanje samostalnosti u svlačenju, oblačenju, obuvanju i izuvanju
- Poticanje samostalnosti u pranju ruku i brige o sebi
- Pomaganje u pripremanju i raspremanju stola za obrok
- Usvajanje toaletnog treninga (velika nužda)
- Razvoj interesa za vršnjake u skupini (album skupine).

DOKUMENTIRANJE, VREDNOVANJE I PLANIRANJE

- Timske refleksije
(odgojitelji, asistent,
stručni tim, roditelji)-
tromjesečno
- Liste praćenja
- Mapa djeteta
- Vrednovanje ostvarenosti
ciljeva:
 - ostvaren
 - djelomično ostvaren
 - nije ostvaren

POSTIGNUĆA

- samostalno slaže sličice u svom rasporedu
- pokazuje veći interes za vršnjake
- zna imena neke djece u grupi
- sudjeluje u grupnim aktivnostima uz podršku
- naučila je tražiti predmet koji želi
- igra unutar skupine znatno je proširena
- smanjena su nepoželjna ponašanja
- naučila je oblačiti i svlačiti odjeću i obuću
- otvoriti ruksak
- oprati ruke
- otvoriti zatvarač na bočici,
- samostalno pripremiti i rasporemiti stol.

ZAJEDNO
GRADIMO
BUDUĆNOST!

Sarajevo, 2025.